

Rakouská bezpečnostní a vojenská politika a regionální vojenská spolupráce

VLADIMÍR HANDL

Rakouská politika v oblasti regionální spolupráce se v letech 2000–2001 zaktivizovala. Naznačila tak nejen nový zájem o souhru s regionálními partnery, ale též posuny ve vojensko-politickém myšlení v Rakousku, které mohou mít regionální i nadregionální význam.

RAKOUSKÝ VZTAH K REGIONU STŘEDNÍ EVROPY

S koncem studené války se Rakousku otevřela možnost hrát aktivní a podle některých rakouských názorů i ústřední roli v nové politické geometrii regionu. Má pro to relativně příznivé podmínky. Subjektivně i objektivně je Rakousko ve smyslu sociálního postavení jeho obyvatelstva nejvýraznějším „vítězem“ transformačních a modernizačních procesů v Evropě po roce 1990 (viz Haller – Hadler, 2002). Jak uvádí E. Reiter a kol., s pádem železné opony skončila v Evropě hegemonie jak ze strany SSSR/Ruska, tak i Spojených států (viz Reiter a kol., 1998, s. 11). K nové situaci přispělo též rozdrobení dvou sousedních států – Československa a Jugoslávie. Rakousko se stalo souměřitelným se všemi svými postkomunistickými sousedy. Výkonnost jeho ekonomiky – alespoň zatím – převyšuje hospodářský potenciál těchto zemí. Programy pomoci transformujícím se zemím vísegrádské skupiny a později významná podpora rakouských hospodářských subjektů při jejich angažovanosti v daném regionu sloužily jak zájmům přijímajících zemí, tak i Rakouska samého (viz Höll, 2002, s. 41–50). Vojenský potenciál a politická připravenost jej použít byly v době studené války značně omezeny. Postupná cesta k odstranění těchto limitů je jedním z hlavních bodů agendy rakouské bezpečnostní a obranné politiky.

Rakousko tímto směrem vede nejen politický zájem zvýraznit svou roli v regionu. S koncem studené války se objevila i nová rizika – ať již bezpečnostního, nebo jiného, sociálně-politického charakteru. Vojenská rizika spatřuje rakouská politika především v přilehlém balkánském regionu. Nevojenská bezpečnostní rizika, sociální a ekologické problémy pocházejí v různé míře ze všech sousedních zemí. Projevují se jako nepopíratelný růst problémů v oblasti vnitřní bezpečnosti. Vyvolávají obavy rakouské veřejnosti o zachování sociálně-ekonomického standardu. Odrážejí se v odporu veřejnosti vůči dalším výzvám, jako jsou ekologické problémy (např. Temelín), růst tranzitní dopravy ve směru východ–západ i sever–jih a další.

V dané situaci v rakouské politice převládly během 90. let dva prvky:

- prioritní, aktivní orientace na západní státy a instituce, která vyvrcholila vstupem do Evropské unie (EU);
- defenzivní přístup ke středoevropskému regionu, spojený ovšem se značnou mírou pomoci a později s podporou hospodářských vazeb.

Od nástupu vlády ÖVP–FPÖ v roce 2000 vnitropolitické atmosféře i pohledu na Rakousko zvně dominovala „vnitrorakouská mobilizace a emocionalizace“ (O. Höll). Ve svém důsledku se omezil zájem i možnost Rakouska hrát aktivní roli vůči svým východním sousedům, a to i v EU. Jeho role byla proto někdy hodnocena rakouskými partnery v regionu jako v podstatě nepředvídatelná, nesolidární a málo nápomocná (viz Höll, 2002, s. 48).

Hlavní bezpečnostní zájem Rakouska (z pohledu potenciálu ohrožení) se vzhledem ke zkušenosti posledního desetiletí nenachází v zemích visegrádské skupiny, ale ve směru jihovýchodní Evropy, tedy v sousedních státech Balkánu. S rozšířením NATO do střední Evropy se posílila její stabilita. Rakousko podporuje i další kolo rozšíření Severoatlantické aliance. Dostává se tak do výhodné polohy, v níž by mohlo usilovat o funkci mostu právě ve vztahu k balkánskému regionu. Experti hovoří o Rakousku jako o „mostu směrem k systému následnických států Jugoslávie“ (König – Hecht, 2000, s. 13).

Místo toho se však dlouho projevoval značně defenzivní přístup i ve vztahu k rozšiřování EU. Hlavním tématem politiky i veřejnosti nebyly nové možnosti, ale problémy, a tedy snaha se jim bránit. Potenciál blízkosti Rakouska a střední Evropy jako celku tak zůstal převážně nevyužit téměř po 10 let. Jako by si byla jen část rakouské politiky vědoma možností, které se jí s koncem konfrontačního rozdělení Evropy otevřely. Většina Rakušanů podporuje rozšíření,¹ neaktivněji ovšem o Maďarsko (60 %) a o Slovinsko (59 %). Souhlas s členstvím České republiky stoupl na 42 %, Slovenska na 41 % a Polska na 39 % (EU-Muffel, 2003). Veřejnost oceňuje přínos rozšíření EU pro mír a bezpečnost. Pozitivní očekávání jsou nicméně v tomto směru nadále podprůměrná.² Přitom žádné jiné státy nezískají rozšířením EU v bezpečnostním, hospodářském a dalším smyslu tolik, jako právě země EU sousedící s budoucími členy – Německo a Rakousko.

Od počátku tuto skutečnost věrně zrcadlila rakouská akademická a expertní diskuze. Jak rizika, tak i perspektivní výhody jsou považovány za motiv pro aktivní, nikoli defenzivní politiku vůči zemím bývalé východní Evropy – v oblasti vývoje demokratických institucí a hospodářských struktur, humanitární pomoci, bezpečnostní spolupráce, postavení menšin (např. Fröschl, 1998, s. 91–102). Vědomí, že rakouská politika až se zpožděním zaujímá aktivní, ofenzivní pozice, nepřímou uznal i kancléř Schüssel, jenž se v květnu 2001 dožadoval „kultury včasných kroků“ (Kultur der Rechtzeitigkeit) namísto „zpátečního lístku do minulosti“ (Bericht des Bundeskanzlers, 2001, s. 44965).

Rakouská politika se k aktivnější pozici propočala až v souvislosti s izolací ze strany většiny členských států EU (a České republiky) a v době, kdy se vztahy s východními sousedy stále více jeví jako oblast konfliktů. Vídeň vystoupila s iniciativou „strategického partnerství“, tedy s koncepcí pravidelné a institucionalizované spolupráce zemí regionu – Rakouska, sousedících zemí visegrádské skupiny a Slovinska. Tuto svou představu pak na popud svých skeptičtějších partnerů rozšířila o účast Polska a přejmenovala na „regionální partnerství“. Spolupráce, od níž rakouská politika očekává mj. rozvoj spolupráce v řadě politických oblastí, je chápána jako významné východisko pro působení Rakouska v EU (pro hloubkovou analýzu motivace a uskutečňování rakouské iniciativy viz Kiss – Königová – Luif, 2003, s. 57–76). Ostatně naznačuje to zájem rakouské diplomacie o „sladování“ postojů v rámci Konventu o reformě EU (viz Ferrero-Waldner, 2003).

Snížení hospodářské podpory pro rozvoj aktivit rakouských podnikatelů ve střední a východní Evropě však ukazuje vnitřní rozpornost přístupů v rakouské politice. Podobně kontraproductivně působily výhrady, které Rakousko tak či onak vyslovovalo v souvislosti s rozšiřováním EU. V Evropském parlamentu podpořili nakonec rozšíření (včetně přijetí České republiky) – na rozdíl od bavorské CSU a některých zástupců CDU – dokonce i poslanci kontroverzní FPÖ. Rakouská politika i přes trvajících výhrady a obavy ukázala, že si je vědoma nejen praktického, ale též symbolického významu tohoto aktu a učinila vůči svým regionálním partnerům vstřícné gesto.

Rostoucí zájem o region se ostatně projevuje, a to i v jiných oblastech než výhradně v zahraničněpolitické. Např. rakouské univerzity by se chtěly stát studijním centrem střední Evropy. Ovšem rektor Vídeňské univerzity poukázal na to, že tohoto cíle nedosáhne bez překonání nacionálního myšlení, bez toho, aby se Rakousko otevřelo vůči regionu a „intelektuálně se jím zabývalo“. „V Rakousku existuje silná tradice zabývat se sebou samými. Prostor mimo Rakousko lidé nevnímají. Není ale možné vyřešit vše zvláštní národní cestou.“ (Der Vorsitzender der Rektorenkonferenz, 2001, s. 1–2.)

Kromě toho regionální vztahy nejsou bezkonfliktní. Z pohledu České republiky je pro úspěšnou regionální spolupráci s Rakouskem předpokladem to, že rakouská zahraniční a vnitřní politika naleznou vyrovnanou polohu, v níž bude řešit sporné otázky vzájemných vztahů se svými sousedy. Vztah k České republice ukazuje, že současná rakouská politika jen s obtížemi hledá racionální a efektivní cesty k prosazování svých vnitropoliticky podmíněných a emocionálně laděných postojů, a to jak v otázce dokončení výstavby jaderné elektrárny Temelín, tak i ve vztahu k tzv. dekretům prezidenta Beneše. Vnitropolitická záležitost se projevuje rovněž při řešení zcela praktických, nepolitických problémů. Např. rakouské politické strany sice podpořily podpis Rakousko-české smlouvy o vzájemné pomoci při zvládnutí katastrof a těžkých havárií, ale zároveň vládní ÖVP v parlamentní diskuzi i k takto „technokratické“ otázce otevřela otázku tzv. dekretů. Schválení smlouvy bylo definováno jako „závdavek“ s tím, že Češi přistoupí na rakouská stanoviska.³ Výše uvedené, ale i další problémy (např. značně nevyrovnaný vztah rakouské veřejnosti vůči regionu) vytvářejí obraz, který není zcela jednoznačný. V každém případě lze souhlasit se závěrem, k němuž dospívá L. Kiss, L. Königová a P. Luif: I když existují možnosti dalšího rozvoje regionálního partnerství, nepůjde s nejvyšší pravděpodobností o monopolní institucionální formu spolupráce ve střední Evropě. Regionální partnerství má prostor a přitažlivost zejména při prezentaci některých společných zájmů v Radě EU (viz Kiss – Königová – Luif, 2003, s. 68 a 72).

DYNAMIKA VÝVOJE RAKOUSKÉ BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÉ POLITIKY

Problém vývoje rakouské bezpečnostní politiky, definovaný jedním z expertů rakouské Vojenské akademie (*Landesverteidigungsakademie*), spočívá v tom, že jak případy možného ohrožení, tak i představy o potřebné výkonnosti ozbrojených sil Rakouska jsou značně abstraktní. K popsání „rakouského problému“ se používá německá terminologie: podle rozšířeného názoru Rakousko trpí tím, co se v německé literatuře (Hans-Peter Schwarz) nazývá *Machtvergessenheit* (dokonalé potlačení myšlenek na moc). Podle tohoto názoru Rakousko (stejně jako Německo) „zapomnělo“ na mocenskou stránku politiky. Přitom si současná situace vynucuje, aby byla „věrohodná zahraniční a bezpečnostní politika“ schopna použít „všechny mocenské prostředky“ (Gustenau, 1998, s. 310).

- Pro rakouskou diskuzi o neutralitě a spolupráci je charakteristické následující rozdělení:
- a) Pro vojáky a bezpečnostní experty neexistují žádná tabu ohledně spolupráce se západními a regionálními partnery a hlavním řídicím principem je racionalita. Jsou proto již od počátku 90. let pro vstup do NATO, včetně výstavby mnohonárodních jednotek. Podobně by odchod od neutrality uvítala vrcholná diplomacie.
 - b) Politika je v této otázce však rozpolcená:
 - Zejména opoziční SPÖ tíhne k zachování tradice neutrality (jakkoli volně) a válku v Iráku považuje za příklad, že neutralita je nadále „účinným prostředkem proti válečnému štvání“ (*Einem: Neutralität... , 2003*).⁴ Bere rovněž ohledy na to, že se rakouská veřejnost identifikuje s pojmem neutralita, i když pod ním chápe v podstatě jen neúčast ve vojenských aliancích (nasazení ozbrojených sil podporuje).
 - Zelení odmítají vstup do vojenských uskupení a požadují, aby Rakousko pokračovalo v politice „aktivní neutrality“ (viz *Österreich braucht, 2002*).
 - ÖVP si dlouhodobě udržuje atlantické zaměření a podporuje vstup do NATO.
 - FPÖ je aktivní jak v evropské, tak i v atlantické dimenzi bezpečnostní politiky a podporuje vstup do NATO. Snaží se tak mj. překonat stav, kdy je jako partner na mezinárodním aréně do jisté míry ignorována, někdy dokonce izolována.
 - c) Veřejnost nadále preferuje neutrální status země. Nebrání jí to ovšem v tom, aby podporovala nasazení rakouských vojáků do mírových akcí. V letech 1955–2000 se na akcích OSN podílelo na 40 000 příslušníků rakouských ozbrojených sil. V poslední době šlo zejména o podíl na silách KFOR a v průběhu roku 2002 o nasazení asi 70 vojáků v Afghánistánu. Pro efektivní zapojení do mezinárodních mírových akcí Rakousko při-

jalo ústavní zákon o spolupráci a solidaritě při vyslání jednotek, který poprvé umožňuje nasazení i jednotlivých osob a malých skupin (1997). V červenci 2001 vstoupil v platnost zákon o pobytu cizích jednotek v Rakousku, jenž vychází vstříc rostoucí potřebě umožňovat tranzit i pobyt vojáků jiných zemí při přípravě a provádění mírových operací (viz *Hazdra, 2003*).⁵ Postavení Rakouska se tedy postupně podstatně změnilo, aniž by tato změna byla formálně pojmenována.

Navíc Rakušané podporují vytvoření evropské armády (73 %) a omezený podíl Rakouska na ní (63 %). Armáda EU by měla být ovšem nasazována převážně do akcí na udržení míru (77 %), nikoli na jeho prosazování (jen 17 %). Je příznačné, že vytvoření takových ozbrojených sil je vnímáno jako slučitelné s rakouskou neutralitou (69 %), (25 *Armeen, 2003*). Výslednou situaci výstižně charakterizoval nejmenovaný rakouský diplomat následovně: „*Ať už dělají Rakušané cokoli, vždy to nazvou neutralitou.*“⁶

Akademičtí experti v oblasti mezinárodních vztahů (nikoli ovšem ústavní právníci) většinou podporují odchod od neutrality, protože je již dávno překonána, nefunkční a odsuzuje Rakousko do role státu třetí, popřípadě čtvrté kategorie v oblasti bezpečnosti. Hlasy prosazující zachování neutrality a další aktivizaci rakouské politiky především v OBSE a v OSN jsou v expertních kruzích spíše ojedinelé.

Rakousko se od roku 1955 (vyhlášení rakouské neutrality a následný vstup do OSN) nikdy nechovalo jako tradiční neutrální stát, ačkoli je jeho neutrální statut vnitroprávně zakotven v ústavním zákoně (Spolkový ústavní zákon z roku 1955 definoval „*trvalou rakouskou neutralitu*“). Odchod od klasické neutrality se prohloubil zejména po roce 1990, status Rakouska získal novou kvalitu se vstupem do EU (1995). Země přijala bez výhrad ustanovení o společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP, článek J.4) a již jako člen podpořila novou formulaci SZBP v článku 17. *Amsterodamské smlouvy*. Vídeň tedy akceptuje plně a bez výhrad tzv. petersberské úkoly, přijaté svého času Západoevropskou unií (ZEU) a převzaté nyní EU.⁷ V jejich rámci počítá s nasazením vlastních ozbrojených sil při akcích na prosazení míru. Tento stav potvrdil nový článek 23f Spolkového ústavního zákona, který umožňuje plnou účast Rakouska na odpovídající politice a jednotlivých akcích EU. Vídeň podporuje vytváření evropské bezpečnostní a obranné politiky a zavázala se přispět do katalogu *European Headline Goals*⁸ cca 1 500 vojáků a do policejního sboru EU asi 110 příslušníků. Rakouská politika i armáda se připravují, aby byly ve střednědobé budoucnosti schopny plnohodnotné účasti na celém spektru případných petersberských operací EU. Nová bezpečnostní a obranná doktrína, přijatá 12. 12. 2001, staví rakouskou bezpečnost na nové základy: orientuje se na komplexní pojetí (nikoli pouze na vojenské aspekty); místo původní reaktivní obranné koncepce zdůrazňuje princip preventivní bezpečnosti; místo autonomní bezpečnostní politiky zavádí princip „evropské solidarity“. Bezpečnost Rakouska je neoddělitelně spojena s EU a Vídeň se bude plně podílet na úsilí budovat evropskou (EU) obranu (viz *Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, 2001*). Útok USA a Velké Británie proti Iráku na jaře roku 2003 nezískal podporu rakouské politiky ani veřejnosti. Z politického hlediska se nová situace rostoucí vojensko-politické hegemonie USA stala dalším stimulem pro posilování evropské bezpečnostní a obranné politiky. Vláda se jasně vyslovila pro posílení transatlantických vazeb. Za optimální ovšem považuje, aby tyto vazby byly založeny na rovnoprávním partnerství, tedy na posílení váhy a role Evropy (viz *Ferrero-Waldner, 2003*).

Bezpečnostní a obranná politika EU (EBOP) se tak stala „*jádrum rakouské bezpečnostní politiky*“.⁹ Rakousko se zatím sice nepodílí na projektu A400M a na přípravě průzkumné družice EU, avšak podle názoru expertů se účasti v dlouhodobé perspektivě nevyhne. Mezitím ovšem bude rakouské letectvo zejména pro dopravu svých jednotek nasazených v zahraničních misích používat tři letouny Hercules C 130, které zakoupilo od britské RAF.¹⁰ V únoru 2003 rakouská armáda rozšířila své zastoupení při Eurocorps na dva důstojníky. Rovněž nákup stíhacích letounů Eurofighter byl zdůvodněn mj. potřebou podpořit evropské obranné a zbrojní úsilí (viz *Abfangjäger, 2003*). Zdůrazňuje se, že „*pouhý*“

kontingent pozemních sil, který Rakousko dalo k dispozici, nemůže být dlouhodobě dostatečný. Předpokládá se proto, že Rakousko poskytne evropským silám rychlé reakce i šest stíhacích letounů (viz *Kastner, 2002*).

Rakouské politické strany se ovšem zatím neshodly na jednotné vizi bezpečnosti a obranné politiky EU. V průběhu Konventu rakouští zástupci prezentovali různé návrhy – od požadavku zakotvit společnou obranu ve zvláštním protokolu k případné ústavě EU až po snahu zahrnout závazek vzájemné pomoci do Smlouvy o EU. Dokonce i SPÖ definuje vytvoření evropské armády jako svůj dlouhodobý cíl (viz *Hauser, 2003, s. 24 a 30–31*). Tento krok není podle SPÖ v bezprostředním konfliktu s neutralitou. Armáda EU je předpokladem pro emancipaci EU od USA.¹¹ Návrhy rakouských zástupců v Konventu – Farnleitnera (ÖVP) a Böschera (FPÖ) – jdou dokonce dále než návrhy Francie a Německa. Požadují, aby evropské státy přijaly závazek zvyšovat svůj vojenský potenciál, aby zavedly závazná („konvergenční“) kritéria, která by měřila přínos jednotlivých zemí k evropské bezpečnosti a obranné politice. Rakouská vládní politika prosazuje zvýšení rozpočtu SZBP a společné financování vojenských akcí EBOP. Podporuje i v oblasti bezpečnosti a obrany zavedení instrumentu zesílené spolupráce a „flexibilizace“ EU. Perspektivní zavedení obrany a závazku vzájemné pomoci ovšem spojuje s provedením referenda (viz *Ferrero-Waldner, 2002*). Proti vývoji evropské bezpečnosti a obranné politiky se nestaví žádná parlamentní strana. SPÖ ovšem odmítá plnou vojensko-obrannou integraci v EU ve smyslu vytváření vojenského paktu a závazku vzájemné vojenské pomoci, jehož přijetí podporují vládní stany.¹² Rakouští experti ovšem vycházejí z předpokladu, že do konce 2010 nebude EU připravena na větší samostatné akce. I proto Rakousko podporuje evropskou bezpečnostní a obrannou politiku s tím, že by měla být komplementární ve vztahu k NATO. V každém případě Rakousko musí být podle těchto názorů připraveno přispět ke kolektivní obraně v Evropě, ať už v rámci evropské bezpečnostní a obranné politiky, nebo v NATO. V oblasti bezpečnosti chce zaujmout novou pozici; bude prioritně sledovat vývoj evropské bezpečnostní a obranné politiky a zároveň i perspektivu vstupu do NATO.¹³

Jádrem přípravy je třetí cyklus *Planning and Review Process*, který Rakousko uskutečňuje v rámci Partnerství pro mír. V rámci tohoto procesu připravuje své jednotky i velitelské stupně na zapojení jak do rámce NATO, tak i EU (viz *Wosolsobe, 2001, s. 50*). Tato skutečnost ukazuje, jak mimořádný význam pro rakouskou vojenskou politiku mají intenzivní vztahy s NATO. Vídeň podepsala rámcový dokument *Partnerství pro mír* (PMP) již v únoru 1995. Vyhlásila v něm připravenost podílet se na akcích na udržení míru a na humanitárních akcích, jakož i pomáhat při masových katastrofách. V listopadu 1998 vláda rozšířila rakouskou účast také na akce na prosazení míru. Přípravy na tyto akce probíhají v rámci posíleného partnerství – *Enhanced and More Operational Partnership* (EMOP). Rakousko se soustřeďuje na zvyšování standardů svých ozbrojených sil, na získání dodatečných kapacit, na zajištění interoperability a na přiblížení ke strukturám a procedurám NATO.¹⁴ V rámci *Euro-Atlantic Partnership Council* (EAPC) se podílí na politickém dialogu o všech bezpečnostně relevantních otázkách.

Výše uvedený vývoj lze charakterizovat jako „rakouskou cestu od neutrality k solidaritě“ (viz *Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin – Analyseteil, 2001, s. 62–67*), která začala již v roce 1955 a která právě vstupuje do závěrečného, nejsložitějšího úseku. Ostatně někteří vojenští a bezpečnostní experti při rozhovorech s autorem poukazovali na to, že Spolkový ústavní zákon definoval neutralitu jako prostředek k dosažení prioritních cílů, tedy nikoli jako cíl sám o sobě; neutralita měla sloužit k zajištění nezávislosti a územní celistvosti země. Analytická část nové doktríny proto zdůrazňuje, že nezávislost Rakouska je dnes představitelná pouze v rámci mnohostranného propojení a vzájemných vztahů, které spojují jednotlivé země do vazeb vzájemné závislosti (viz *Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin – Analyseteil, 2001, s. 66–67*). Nová doktrína Rakousko definuje jako nikoli neutrální, ale vojensky nezáčastněný (*allianzfrei*) stát (viz *Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, 2001*).

Mezi vojenskými experty a diplomaty není sporu o tom, že pro státy s omezeným potenciálem i územím v nové situaci, charakterizované růstem úkolů, rozšířením palety rizik a rostoucí technologickou náročností obrany, není cesty mimo rozsáhlou spolupráci a vstup do NATO. I když hlavní změny NATO se teprve postupně prosazují, bude mít Severoatlantická aliance významnou roli při utváření bezpečnostní architektury Evropy. Bude se zřejmě měnit v celoevropskou bezpečnostní organizaci, poroste význam prvků kolektivní bezpečnosti. Rakousko chce dále prohlubovat mechanismy konzultace a spolupráce s NATO.

Rakousko musí počítat i s negativními politickými dopady své dosavadní neúčasti v alianci, i když projevuje svou angažovanost v mírových akcích OSN svou solidaritu. Jde ale o „solidaritu à la carte“ čili podle vlastního uvážení, nejde tedy o pevný závazek. Tuto pozici nebudou partneři ochotni trvale akceptovat. Rakousko se nebude moci účastnit pouze akcí kooperativní bezpečnosti s nízkým rizikem a přenechávat ostatním zásahy proti agresorům, kde hrozí vysoké ztráty. Podobně jako v německé diskuzi se proto hovoří o tom, že rakouská neutralita mění zemi v typického „černého pasažéra“ bezpečnostních struktur (viz *Neuhold, 1998, s. 557*).

Při diskuzi se výrazně uplatňuje názor, že „individuální cesta“ (*Alleingang*) z dlouhodobého hlediska ovlivní vojenské schopnosti země v několika směrech (viz *Mey, 1998, s. 518*):

- omezené možnosti výroby a modernizace zbraní budou v mezinárodním srovnání postupně, nebo dokonce zvyšujícím se tempem omezovat výkonnost rakouských ozbrojených sil;
- budou se rozšiřovat slabá místa v obraně země (např. protivzdušná obrana);
- snižující se technická kompatibilita a nedostatečná praxe velení i jednotek budou stále více omezovat schopnost spolupracovat se zahraničními partnery.

Vstup do NATO je tedy mezi většinou expertní komunity prioritou z vojensko-politických důvodů. Ostatně někteří vojenští experti prosazující zakoupení stíhacích letounů argumentují rovněž zájmem o vstup do Severoatlantické aliance (viz *Kastner, 2002*). V novém programu vlády ÖVP–FPÖ z března 2003 je obsažen závazek průběžně vyhodnocovat přínos případného členství pro bezpečnostní a obrannou politiku Rakouska (viz *Regierungsprogramm, 2003*). Převládá myšlení v intencích realistické školy, které bere v úvahu především poměr sil, národní zájmy a potenciál individuálních aktérů (národních států) i geopolitické faktory. Geopolitické úvahy, spojené s rolí Ruska v evropské bezpečnosti, jsou pak zasazeny do tohoto rámce. Odborníci, kteří se zabývají budoucností evropské bezpečnosti, nehovoří o přímé nebo nepřímé hrozbě ze strany Ruska. Rakouská bezpečnostní politika vychází z toho, že momentálně nemusí čelit žádnému ohrožení. Jde spíše o úvahy o další dynamice vývoje evropského poměru sil. Jeho dva prvky jsou považovány za velmi pravděpodobné: pokračování bezpečnostní integrace západní Evropy (s americkou účastí nebo bez ní) a opětovné posilování Ruska. Dva scénáře, které jsou v této souvislosti zmiňovány, se liší časovou posloupností: buď bude probíhat posilování Ruska, které bude západní Evropa vyvažovat, nebo naopak bude probíhat urychlená integrace a rozšiřování západních institucí a v opozici k němu bude Rusko nabývat na síle (viz *Reiter a kol., 1999, s. 11*). Ruskou politiku přitom podle některých názorů v rostoucí míře určují neoimperialistické, restaurativní trendy, zatímco USA mají o evropskou bezpečnost jen omezený zájem (viz *Reiter a kol., 1999, s. 19*). Proto má rostoucí význam faktor času. Perspektiva, že by se EU ve střednědobé budoucnosti stala mocností, určující evropský bezpečnostní řád, je brána velmi vážně. Do té doby ovšem musí být stabilizován prostor mezi západní Evropou a Společenstvím nezávislých států (SNS). Rozšiřování NATO je hlavním opatřením tímto směrem (viz *Reiter a kol., 1999, s. 24 a násled.*).

V tomto politickém, vojensko-politickém a vojenskotechnickém kontextu proběhla diskuze o nové bezpečnostní a vojenské doktríně. V květnu 2000 vytvořila vláda Komisi pro vypracování nové bezpečnostní a obranné doktríny, vedenou vicekancléřkou Riess-Passerovou. Analytická část doktríny byla zpracována počátkem roku 2001, celkový materiál,

včetně nového usnesení o bezpečnosti a obranné doktríně Rakouska, schválil Parlament dne 12. 12. 2001.¹⁵ K hlavním sporným otázkám patřilo:

- zachování neutrálního statutu Rakouska, popřípadě jeho zrušení a otázka perspektivního vstupu do NATO,
- mandátování akcí EU v rámci tzv. petersberských úkolů.

Otázky neutrality a vztahu k NATO

Vládní strany, vojenští činitelé a ministerstvo zahraničí podporují úplný odchod od neutrality, protože úroveň angažovanosti Rakouska v otázkách mezinárodní bezpečnosti z tohoto pojmu učinila „prázdný obal“. Země přešla od *neutrality* k *solidaritě*, a proto se její současný status označuje jako *neúčast* ve vojenských uskupeních, nikoli jako neutralita. Navíc přivítala rozšíření NATO, protože posílilo její bezpečnost. Zároveň se posílil argument ve prospěch rakouského vstupu do Severoatlantické aliance; významně by se tím ulehčila integrace zemí visehradské skupiny do NATO (*viz Gustenau, 1998, s. 308*).

Pro změnu ústavního zákona o neutralitě je ovšem potřeba 2/3 většina poslanců Národní rady, kterou vládní koalice nemá. Provedení referenda o dané otázce není právní podmínkou, někteří komentátoři jej ovšem nevylučují a považují jej za korektní přístup k veřejnosti. Opoziční socialistická SPÖ nevidí přesvědčivé důvody pro to, aby v nejbližší době opustila koncepci neutrality. Nevylučuje, že tato otázka nastane v budoucnosti, odmítá však jakékoli časové vymezení. V zásadě prosazovala, aby jednání představitelů čtyř stran vyústila v přijetí dokumentu, který by sumarizoval opce rakouské politiky, aniž by přitom určoval konkrétní směr. Vstup do NATO mohl být jednou z uvažovaných opcí, nikoli (jakkoli vágním) cílem. Dlouho proto odmítala být jen náznak směřování do NATO. Konečný text doktríny, navržený ÖVP–FPÖ (*die Beitrittsoption im Auge behalten – mít na zřeteli možný vstup do NATO*) byl nakonec přijat s tím, že následující věta zakotvila povinnost provést o případném vstupu do NATO referendum (*viz Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, 2001*).

Analytici komentují tento postoj jako převážně vnitropoliticky podmíněný; SPÖ v opozici bojuje o voličskou podporu. Ani v nejbližší budoucnosti žádná koaliční konstelace SPÖ nepovede k odchodu od neutrality. Střednědobě tak mohou podle některých názorů postoj vůči formální neutralitě v Rakousku změnit pouze vnější impulzy. Může tak působit příklad okolních zemí, které do NATO vstoupily/vstupují a které chtějí s Rakouskem v otázkách bezpečnosti efektivně spolupracovat, a to včetně integrace vojenských struktur.

Otázka mandátu OSN (OBSE) pro tzv. petersberské úkoly EU

Teoreticky může Rakousko v budoucnosti řešit otázku účasti na škále multilaterálních akcí:

- 1) *Obrana EU*: obrana členských států EU podle zatím neexistujících závazků (teoreticky převzetí článku V smlouvy o ZEU).
- 2) *EU*: jiné než obranné akce, které politicky řídí a provádí EU (zejména od roku 2003, až bude splněn *European Headline Goal*).
- 3) *EU/NATO*: jiné než obranné akce, které politicky řídí EU, k realizaci si zapůjčuje vojenské kapacity NATO (části vojenské integrované struktury).
- 4) *EU – OSN/OBSE*: politicky řídí a provádí EU na základě mandátu OSN/OBSE.
- 5) *EU/NATO – OSN/OBSE*: politicky řídí EU podle mandátu OSN/OBSE, k realizaci si zapůjčuje vojenské kapacity NATO.
- 6) *NATO – OSN/OBSE*: akce, které politicky řídí a provádí NATO na základě mandátu OSN anebo OBSE.
- 7) *OSN – NATO/EU*: mandátuje a politicky rozhoduje OSN, buď provádí NATO či EU, anebo jde o kombinaci jejich sil.
- 8) *OSN/OBSE*: akce mandátované a prováděné organizacemi kolektivní bezpečnosti vlastními silami.

9) *NATO*: jiné než obranné akce, politicky řízené a prováděné NATO.

10) *obrana NATO*: obranné akce NATO podle článku V.

Existuje *politická shoda*, že současné pojetí neutrality *umožňuje* Rakousku podílet se na akcích v kategoriích 4.–8. V současnosti se *nemůže* účastnit v podstatě hlavně:

- akcí, o nichž politicky rozhoduje NATO (letecké údery proti Jugoslávii v roce 1999);
- akcí na obranu svých nejbližších partnerů v EU, což je vnímáno jako ironie současného stavu.

Někteří vládní úředníci poukazují na to, že Rakousko může mít praktické problémy tam, kde jsou nasazeny vojenské kapacity NATO (tedy teoreticky i v akcích EU a OSN). V těchto případech nemá Rakousko na rozdíl od členských států NATO dostatečný přístup k informacím. Nicméně se na těchto akcích může podílet.

Zásadní *politické rozdíly* ovšem panují ve vztahu k akcím kategorie 2.–3., tedy k akcím EU, které nemají mandát OSN/OBSE.

- Vláda, vojenští činitelé a většina expertů zastávají stanovisko, že pro tzv. petersberské úkoly není třeba žádný mandát. Vidí tuto pozici jako plně v souladu s ústavním zákonem o neutralitě. V případě leteckých útoků proti Jugoslávii v roce 1999 se tak Rakousko podle této většinové pozice mohlo akcí zúčastnit, kdyby o nich politicky rozhodovala EU (kde je Rakousko plnoprávným členem), nikoli NATO (kde se na rozhodování nepodílí).
- Naopak SPÖ takovou eventualitu vylučuje. Pro všechny bojové akce EU, tedy včetně většiny petersberských misí, požaduje mandát OSN/OBSE. Vychází z předpokladu, že zákon o neutralitě Rakousku zakazuje účast na jakýchkoli válečných akcích. Bojové akce, probíhající v rámci mandátu OSN, nepovažuje za válku. Navíc se domnívá, že případ Kosova byl ojedinělý, podobná „humanitární“ akce se nebude zřejmě brzy opakovat. Proto není nutné zavádět ani nový status pro Rakousko. Vládní strany tuto pozici považují za „krok zpět“.

Nová doktrína se proto otázce mandátu OSN/OBSE zatím vyhnula a hovoří pouze o „*odpovídajícím příspěvku*“ Rakouska k mezinárodním snahám o zajištění míru, včetně zvládnutí krizí (viz *Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, 2001*). Přesto proti ní hlasovali i opoziční poslanci SPÖ a Strany zelených. Reálný význam této diskuze je ovšem relativně omezený. Převládá názor, že pro akce charakteru *peacekeeping* mandát OSN je k dispozici. Tam, kde tento mandát není (např. blízkovýchodní konflikt), Evropská unie stejně sama o sobě zasahovat vojensky nebude.¹⁶

VZTAH K REGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCI V OBLASTI ZAHRANIČNÍ, BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÉ POLITIKY

Obecný přístup k regionální spolupráci je pozitivní až velmi pozitivní. V bezpečnostní komunitě se výrazně projevuje snaha „přemostit“ politické napětí ve vztahu k České republice (otázky Temelína a Benešových dekretů jsou většinou prezentovány jako zpolitizované ze strany rakouské vlády, situace ohrožuje postavení Rakouska i regionální vztahy). Význam regionální dimenze rakouské politiky ve srovnání s 90. lety roste. Nová bezpečnostní a obranná doktrína definuje jako jeden ze základů, na nichž rakouská politika stojí, právě „*rozvoj partnerství se státy stejného smýšlení, které jsou spojeny společnými regionálními zájmy (konceptce regionálního partnerství)*“ (*Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin, 2001*). Vzhledem k řadě důvodů je ovšem tato dimenze rakouské politiky málokdy spatřována jako skutečně prioritní.

Existuje prakticky konsenzus v tom, že současný status Rakouska v zásadě neomezuje regionální vojenskou spolupráci. K výjimkám podle některých názorů může patřit spolupráce při nákupu zbraní. Bezprostřední iniciativa k vytvoření regionálního (dříve strategického) partnerství nicméně vyšla nikoli z vojenských, ale politických kruhů, i když bezpečnostní komunita má vůči zemím regionu velmi pozitivní a nepředpojatý vztah.

Důvodů pro iniciativu rakouské zahraniční politiky bylo podle názoru rakouských expertů několik:

- snaha prolomit diplomatickou izolaci Rakouska (Česká republika byla jediným státem, který se ze zemí střední Evropy podílel na neoficiálních „sankcích“ vůči Rakousku);
- rakouské členství v EU a zkušenost se sankcemi potvrdily, že se země nemůže orientovat jednostranně pouze na Západ, ale že musí pěstovat dobré sousedské i regionální vztahy;
- v EU o 27 státech vzroste nutnost připravovat rozhodnutí na základě dohod mezi skupinami států, které budou mít v projednávaných otázkách příbuzné zájmy. Navíc mohou existovat regionální skupiny s rotujícím zastoupením v Evropské komisi. Růst významu jednotlivých regionů se očekává i v rámci NATO.

Pro regionální spolupráci obecně existuje mezi koaličními partnery, vládou a opozicí, odborníky a státními úředníky (vojáky) značná podpora. Argumentace je přitom především zájmová. Ovšem prohlubují se též snahy navázat na ty pozitivní historické i kulturní vazby, které v regionu zanechala minulost.

Regionální partnerství zatím teprve naznačuje možné směry vývoje. Konkrétnější podoba spolupráce se rýsuje v oblasti vnitřní bezpečnosti (např. setkání ministrů vnitra dne 21. 7. 2002). Rakouská strana zde projevuje výrazný zájem o spolupráci. Partnerství zatím ovšem nedostalo žádný bezprostřední impuls ve vojenské oblasti. Příčin je zřejmě několik:

- Rakouská vláda nemá zcela jasnou celkovou politickou koncepci, jak své vztahy s regionem rozvíjet. Např. citovaný Otmar Höll se domnívá, že iniciativa přichází se značným zpožděním. Navíc se v ní projevují protichůdné zájmy, takže regionální partneři např. považují pozici Rakouska při jednání o přijetí do EU za málo nápomocnou.
- Hlavní zájem Rakouska, ale i ostatních zemí regionu v oblasti vojenské spolupráce se i nadále orientuje na EU, na NATO a na západní partnery vůbec. Rakousko se soustřeďuje na dva směry:
 - a) na naplňování úkolů EBOP, především na to, aby Rakousko dostalo závazku danému v rámci EHG (1 500 vojáků);
 - b) na pokračování v klasickém *peacekeeping* podle článku VI. Charty OSN.

Od jara roku 2001 do konce roku 2002 probíhala reorganizace ministerstva obrany a generálního štábu. Jejím výsledkem je mj. vytvoření funkce náčelníka generálního štábu (generál Roland Ertl), vybudování velitelství pro mezinárodní nasazení v Grazu, velitelství pozemních sil v Salzburku a velitelství letectva v Langenlebarn. Průběh reorganizace ovšem zásadním způsobem omezoval funkčnost rezortu. Podle některých vojenských představitelů bylo „ministerstvo obrany ochromeno“. Jeho reorganizace je všeobecně považována za nutnou z vojensko-politického hlediska (změna bezpečnostní situace po roce 1990 a nové úlohy armády). Způsob jejího provádění byl však často považován za příliš překotný a ovlivňovaný politikou. Rakouská armáda a ministerstvo se podle některých názorů zabývaly samy sebou více, než by odpovídalo potřebám rakouské bezpečnostní a obranné politiky. To je zřejmě jeden z důvodů, proč nový ministr obrany Platter (ÖVP) vytvořil komisi pro reformu Bundesheeru, která posuzuje dosavadní transformaci ozbrojených sil a která má do konce roku 2003 vypracovat základy reformy ozbrojených sil při posilování jejich profesionalizace a akceschopnosti.¹⁷

Shrneme-li výše uvedené, dá se říci, že se názory rozcházejí v otázce, jaké má Rakousko podmínky pro to, aby iniciovalo vojenskou spolupráci v regionu:

- *Politické podmínky.* Podle některých názorů má Rakousko podmínky velmi dobré, a to v jistém smyslu i díky formálnímu neutrálnímu statutu. Mohlo by fakticky hrát *rolí mostu* mezi EU a jejími budoucími členy a mezi NATO a Balkánem. Podle jiných názorů jsou jeho možnosti iniciovat regionální vojenskou spolupráci citelně omezeny neúčastí v NATO.
- *Kapacita využitelná pro spolupráci.* Rakousko má jen omezené finanční prostředky, na obranu vydává pouze 0,78 % hrubého domácího produktu (HDP), což jej řadí vedle Lucemburska na poslední místo žebříčku členských států EU, pokud jde o výši vojenského rozpočtu.¹⁸ Ministerstvo obrany a generální štáb jsou jen částečně schopny angažovat se

nad rámec toho, že zajišťují vlastní fungování ozbrojených sil, nasazení v mezinárodních mírových misích a vlastní restrukturalizaci. Ozbrojené síly nemají „volné“ jednotky.

Neexistuje jednotný názor na to, zda je vojenská regionální spolupráce, která by šla nad rámec existujících bilaterálních kontaktů, vůbec aktuálně potřebná:

- Někteří pracovníci ministerstva obrany soudí, že všechny cíle, které si Rakousko zatím aktuálně vytyčuje, je možné dosáhnout jednak prostřednictvím bilaterální spolupráce a jednak v rámci multilaterálních akcí, které již probíhají (Kosovo, Golanské výšiny atd.). Nový model regionální spolupráce podle tohoto názoru není nutný. Sám CENCOOP¹⁹ se nepovažuje za zvláště úspěšný, navíc existují pochyby o jeho trvalosti.
- Ani zastánci další regionální spolupráce nevidí CENCOOP jako zvláště přesvědčivý, nicméně jako záměr sjednotit země regionu je považován za krok správným směrem. Někteří vojáci zdůrazňují zájem o to, aby se CENCOOP účastnila i Česká republika. Naopak v diplomatických kruzích se naznačuje, že regionální partnerství by se mohlo stát následující možnou platformou spolupráce. Celkově zastánci regionální spolupráce zdůrazňují její perspektivní politický a bezpečnostní potenciál, v dlouhodobé perspektivě zjevně spojený s vizí postupné integrace Rakouska do NATO (nejdříve neformální, později formální).

Při úvahách o regionální spolupráci se často zdůrazňuje, že iniciativa by měla vycházet i ze strany nových členských států NATO. Jejich zkušenosti jsou totiž pro region velmi cenné a mohly by se stát významným tématem spolupráce.

MNOHONÁRODNÍ JEDNOTKY

Vojáci vidí možnost podílet se na mnohonárodních jednotkách obecně pozitivně. Generální inspektor studuje stávající modely mnohonárodních jednotek. Za zajímavý příklad se považuje zejména Severská brigáda (*Nordic brigade*), kde má Dánsko i Norsko zvláštní status (Dánsko se nechává zastupovat pro případ nasazení v rámci akcí, řízených EU, Švédskem a jedná se o tom, že by Dánsko nahradila jednotka z Velké Británie). Z politického hlediska se taková forma spolupráce považuje za důležitou. Nemusí být ani v rozporu s neutralitou; i SPÖ by vytváření mnohonárodních jednotek v regionu zřejmě mohla v budoucnosti podpořit.

Jako velmi pozitivní vývoj je vnímáno vytváření česko-polsko-slovenské brigády. Většina vojenských, bezpečnostních i diplomatických činitelů a rovněž akademiků je otevřená myšlence, že by se Rakousko mohlo jistou formou podílet na akcích trilaterální jednotky a perspektivně se s ní do jisté míry integrovat. Skeptici ovšem poukazují na to, že všem zemím regionu chybějí prostředky na další spolupráci, jdoucí nad rámec absolutně nezbytných výdajů na interoperabilitu s NATO a na mezinárodní akce. Zejména česká strana, která se nezúčastňuje práce CENCOOP, je považována za málo zainteresovanou. Tato česká pozice ovšem není komentována negativně, ale je spíše konstatována.

Z operačního pohledu někteří vojenští představitelé tvrdí, že spíše než nové formy multilaterální spolupráce zajímá rakouské ozbrojené síly prohlubování spolupráce v rámci mírových misí. Rakousko by podpořilo např. zvýšení spolupráce v ženíjní oblasti – nejlépe za přispění české jednotky. Místo toho ale s lítostí přijímá skutečnost, že ze společné mise v Kosovu odchází slovenská jednotka, aby se integrovala do česko-polsko-slovenské brigády.

ZBROJNÍ SPOLUPRÁCE

Podobně pozitivně jako ke spolupráci obecně a k mnohonárodním jednotkám zvláště se rakouské partnery vyjadřují o zbrojní spolupráci. Jako pozitivní příklad se uváděla eventuelní spolupráce při nákupu letounů JAS-39 Gripen. Diskutovalo se o tom, že by Rakousko, Česká republika a Maďarsko mohly v případě nákupu stejných letounů spolupracovat při výcviku, při týlovém zabezpečení, při údržbě a opravách strojů i při nasazení v multilaterálních akcích. Jen ojediněle byla vyslovována obava, aby např. propojení týlového zajištění letadel Gripen nebylo považováno ústavními právníky jako porušení neutrality, proto-

že by vytvářelo závislost rakouského letectva na dalších zemích, navíc na státech NATO. Tato varianta spolupráce ovšem padla s rozhodnutím rakouské vlády ze dne 2. 7. 2002 o nákupu 24, později 18 letounů Eurofighter.

Podobně někteří experti poukazují na to, že nečlenství Rakouska v NATO omezuje možnosti dalších forem hlubšího propojení mezi ozbrojenými silami zemí regionu. Žádná racionální „specializace“ není momentálně přijatelná, protože Rakousko musí být schopné zajistit plné spektrum obranných kapacit. Z technického hlediska pro rozsáhlejší program spolupráce zatím neexistují podmínky, protože Rakousko má omezené možnosti nákupu. Podílí se sice (i za podpory SPÖ) na evropské zbrojní agentuře WEAG, ale zatím teprve hledá své možnosti. Podobně by muselo nejdříve dojít k obecnému sblížení se sousedními zeměmi.

* * *

Rakouská strana se nachází ve fázi, kdy zvažuje, jakou cestou regionální spolupráce jít. Z politického a vojensko-politického hlediska převládá velmi vstřícný, zainteresovaný postoj mj. proto, aby se zaktivizovala role Rakouska v regionu. Obecným předpokladem pro úspěšnou politickou aktivitu Vídně v této oblasti je, že Rakousko:

- překoná nacionální, introvertní způsob myšlení a otevře se regionu;
- překoná tendenci ochraňovat krátkodobé zájmy na úkor dlouhodobých;
- nebude zatěžovat vzájemné vztahy ideologizací otázek, v nichž zastávají partneři odlišná stanoviska.

Není zcela ujasněno, jakou „přidanou hodnotu“ by regionální spolupráce mohla v krátkodobé perspektivě budoucnosti Rakousku v oblasti vojenské bezpečnosti nabídnout. Formální neutralita Rakouska není vážnou překážkou v aktuálním smyslu. Z dlouhodobého hlediska však omezení představuje. Jak upozorňují odborníci, paralelní uplatňování principů neutrality a solidarity představuje vnitřní rozpor, který nemá v současném právnímu pojetí neutrality řešení. Kromě toho snahy vykládat neutralitu „dynamicky“ neodstraní jistou míru nevypočitatelnosti rakouské bezpečnostní politiky (viz *Hauser, 2003, s. 29 a 34*). Snižuje se tak přitažlivost Rakouska jako strategického nebo regionálního partnera v oblastech, kde by ostatní státy regionu – členové i budoucí členové NATO – mohly hledat formy hlubší vojenské spolupráce a racionalizace zbrojní politiky, včetně dlouhodobé specializace. Dá se proto předpokládat, že se tyto státy budou přednostně soustřeďovat na spolupráci v rámci (rozšířené) visegrádské skupiny.

Vojenská spolupráce s Rakouskem tak v současné podobě zůstane i v optimálním případě omezena tím, že účastnické země nesdílejí trvalý politický závazek, daný členstvím v NATO. Regionální partnerství nemůže prostě plnit některé zásadní funkce, zejména nepomůže aktérům řešit existenci slabých míst v jejich obraně. Neumožňuje ani provádět intenzivní politickou spolupráci při plánování a formulování politiky ochrany před riziky mezinárodního charakteru. Omezená je též schopnost dospět ke společnému přípravnému plánování mnohonárodního krizového managementu ve vyšším spektru konfliktů. Mimo rámec spolupráce zůstane rovněž technická inovace i modernizace, které by kvalitativně ovlivnily obranyschopnost a reakceschopnost ozbrojených sil.

Jako realistická se zdá teze Holgera Meye, že pouze přímé vojenské spojenectví, založené na jasném politickém závazku, vytváří rámec, v němž je možné provádět výměnu citlivých informací, sdílet vývoj a výrobu zbrojního materiálu, provádět důslednou standardizaci technických i taktických norem pro zlepšení mnohonárodní operability, nákup a provozování společných vojenských zařízení a zbrojních systémů, vyčlenění spojeneckých kapacit pro doplnění národní obranyschopnosti, sjednocení procesu přijímání vojenských i politických rozhodnutí v relevantních otázkách, provádění společného krizového managementu, plánování a realizace akcí, včetně společného velení na všech stupních (viz *Mey, 1998, s. 521*).

Z politického hlediska je nicméně všeobecná vstřícnost Rakouska v oblasti bezpečnostní a obranné politiky důležitým pozitivním faktorem bilaterálních i regionálních vztahů. Je tedy vhodné věnovat možnostem spolupráce – počínaje pravidelnými kontakty a konzultacemi a konče společnými akcemi, vytvářením společných jednotek – zvýšenou pozornost.

- ¹ Koncem roku 2002 se pro rozšíření vyslovovalo 59 % dotázaných (průměr podpory v EU byl 66 %). V Rakousku bylo zároveň nejvíce oponentů přijetí nových států (32 % oproti průměru 21 % v celé EU). (Viz Enlargement of the European Union, 2002, s. 26.)
- ² Průměrně 65 % obyvatel EU očekává, že rozšíření EU posílí mír a bezpečnost, zatímco v Rakousku je to 58 %. (Viz Enlargement of the European Union, 2003, s. 34.)
- ³ Vystoupení dr. Güntera Puttingera (ÖVP), 169. zasedání Národní rady Rakouska, 39. bod programu, 20. 5. 1999, stenografický záznam, s. 252.
- ⁴ Podobně hovoří též vedoucí parlamentní skupiny SPÖ Josef Cap v Cap: SPÖ mit Kompromiss im Nationalen Sicherheitsrat zufrieden, 25. 3. 2003, www.spoe.or.at/online/page.php?P=2316
- ⁵ Pobyt jednotek, které se účastní akcí v rámci programu Partnerství pro mír, se řídí statutem jednotek PfP-SOFA, nebo bilaterálními dohodami.
- ⁶ „Whatever the Austrians do, they will call it neutrality.“ Tento citát uvedl v rozhovoru s V. H. profesor Hanspeter Neuhold.
- ⁷ Tzv. petersberské úkoly zahrnují mj. použití jednotek zúčastněných států EU jak na zachování, tak i na (bojové) prosazení míru.
- ⁸ Jde o Katalog závazných příspěvků jednotlivých členských států EU do Sil rychlé reakce EU.
- ⁹ Vystoupení M. Vukoviche na rakousko-českém bezpečnostním symposiu ve Vídni, 9. 4. 2002.
- ¹⁰ Smlouva byla uzavřena v květnu 2002 a první stroj rakouská armáda převzala v březnu 2003.
- ¹¹ Mluví SPÖ pro evropské otázky a člen Konventu EU Caspar Einem (viz Einem, 2003).
- ¹² SPÖ opakovaně odmítla myšlenku ÖVP vytvořit evropskou bezpečnostní unii, které by zahrnovala závazek vzájemné vojenské pomoci. Místopředseda SPÖ Heinz Fischer (viz Fischer, 2003). Ochotu přijmout v EU závazek vzájemné pomoci obsahuje program současné vládní koalice (viz Regierungsprogramm, 2003).
- ¹³ Vystoupení M. Vukoviche na rakousko-českém bezpečnostním symposiu ve Vídni, 9. 4. 2002.
- ¹⁴ Podílí se proto nejen na Planning and Review Process, ale i na Operational Capability Concept (OCC) a přijalo za své 45 cílů v oblasti interoperability (viz Hazdra, 2003).
- ¹⁵ Jednání se zúčastnili zástupci jednotlivých parlamentních stran (vládní ÖVP a FPÖ, opoziční SPÖ a Strany zelených) a spolu s nimi parlamentní zmocněnec pro dohled nad ozbrojenými silami (Wehrbeauftragte). Poradcem vicekanclérky Riess-Passerové byl citovaný E. Reiter.
- ¹⁶ Rozhovory V. H. s rakouskými experty během rakousko-českého bezpečnostního symposia ve Vídni, 9. 4. 2002.
- ¹⁷ Bundesheer – Aktuelle Informationen – Verteidigungsminister Platter: Reformkommission statt unseriöser Schnellschüsse. Wien, 6. 3. 2003. Auszug aus dem Regierungsprogramm der Österreichischen Bundesregierung. Wien, 7. 3. 2003 (obojí k dispozici na www.bmlv.at).
- ¹⁸ Průměrně vydávají členské státy EU na obranu 1,8 % HDP (viz Kastner, 2002).
- ¹⁹ Central European Nations Co-operation in Peace Support, iniciovaný Rakouskem v březnu 1998. Účastní se ho šest států – Švýcarsko, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko a Rumunsko.

Literatura

- 25 Armeen oder eine? Die Einstellung der Österreicher zu einer gemeinsamen Europäischen Armee. Österreichische Gesellschaft für Europapolitik, 9. 1. 2003, www.euro-info.net
- Abfanjäger – Fragen und Antworten. Bundesministeriums für Landesverteidigung, Mai 2003, www.bmlv.at
- Bericht des Bundeskanzlers zur Lage der Nation (2001). Archiv der Gegenwart, 15. 5. 2001.
- Der Vorsitzender der Rektorenkonferenz warnt: „Rasch umdenken oder wir verprovinzialisieren“. Focus Europe. Journal zur Erweiterung der EU, No. 9 (2001).
- Einem für EU-Armee, 25. 3. 2003, www.spoe.or.at/online/page.php?P=2308
- Einem: Neutralität wirkungsvolles Mittel, um Kriegstreiberei zu verhindern, 9. 2. 2003, www.spoe.or.at/online/page.php?P=1556
- Enlargement of the European Union (2002). Flash Eurobarometer, No. 132/2 (2002). Analytical Survey, 6. 12. 2002, europa.eu.int/comm/public_opinion/flash/fl132_2_en.pdf
- Enlargement of the European Union (2003). Flash Eurobarometer, No. 140 (2003). Analytical Report, 11. 4. 2003, europa.eu.int/comm/public_opinion/flash/fl140_en.pdf
- EU-Muffel Österreich (2003), Der Standard, 3. 8. 2003, derstandard.at
- Ferrero-Waldner, Benita (2002): Gegenwart und Zukunft der Europäischen Sicherheits- und Verteidigungspolitik (přednáška). Diplomatieká akademie, Wien, 17. 12. 2002.
- Ferrero-Waldner, Benita (2003): Kurs halten in einer sich verändernden Welt (přednáška). Haus der Industrie, Wien, 20. 5. 2003.

- Fischer: Friedenspolitik statt EU-Militärbündnis, 7. 1. 2003, spoe.or.at/online/page.php?P=1309
- Fröschl, Erich (1998): Welchen Beitrag kann weseuropäischer Politik bei Demokratisierung Mittel- und Osteuropas leisten? In: Reiter, Erich (Hrsg.): Massnahmen zur internationalen Friedenssicherung. Graz – Wien – Köln: Styria, 1998.
- Gustenau, Gustav E. (1998): Europa: Friedensgemeinschaft oder Schauplatz bewaffneter Konflikte? In: Reiter, Erich (Hrsg.): Massnahmen zur internationalen Friedenssicherung. Graz – Wien – Köln: Styria, 1998.
- Haller, M. – Hadler, M. (2002): Wer hat von den politischen Reformen der 90er Jahre profitiert? Europäische Rundschau, No. 1 (2002).
- Hauser, Gunther (2003): Sicherheit in Mitteleuropa. Politik, Kooperation, Ethnizität. Studien und Berichte (Landesverteidigungsakademie Wien), No. 2 (2003).
- Hazdra, Peter (2003): Österreichs Beteiligung an internationalen Friedenseinsätzen. Rahmenbedingungen – politische Hintergründe – Trends und Perspektiven. Interne Information zur Sicherheitspolitik, No. 15 (Jänner 2003), www.bmlv.gv.at/wissen-forschung/bsp/intinf.php
- Höll, Otmar (2002): Österreichs Aussenbeziehungen gegenüber Zentral- und Osteuropa seit 1995. Europäische Rundschau, No. 2 (2002).
- Kastner, Vinzenz (2002): Abfangjäger: Sicherheitspolitische Argumentationsgrundlage. Strategiepapier, April 2002. Büro für Sicherheitspolitik, www.bmlv.gv.at/wissen-forschung/bsp/intinf.php
- Kiss, László J. – Königová, Lucie – Luif, Paul (2003): The „Regional Partnership“: Subregional Co-operation in Central Europe. Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft, No. 1 (2003).
- König, Ernst – Hecht, Rudolf (2000): Österreich – Brücke zum Balkan. Studien und Berichte der Landesverteidigungsakademie, No. 2 (2000).
- Mey, Holger H. (1998): Die Verteidigungsmöglichkeiten von Kleinststaaten im Hinblick auf die technische Entwicklung der Kriegführung. In: Reiter, Erich (Hrsg.): Österreich und die NATO. Die sicherheitspolitische Situation Österreichs nach der NATO-Erweiterung. Graz – Wien – Köln: Styria, 1998.
- Neuhold, Hanspeter (1998): Österreichs Sicherheitspolitik zwischen Alleingang und Integration. In: Reiter, Erich (Hrsg.): Österreich und die NATO. Die sicherheitspolitische Situation Österreichs nach der NATO-Erweiterung. Graz – Wien – Köln: Styria, 1998.
- Österreich braucht jetzt die Grünen. Das Wahlprogramm, 13. 10. 2002.
- Regierungsprogramm der Österreichischen Regierung für die XXII. Gesetzgebungsperiode, März 2003, www.austria.gv.at
- Reiter, Erich (Hrsg., 1998): Massnahmen zur internationalen Friedenssicherung. Graz – Wien – Köln: Styria, 1998.
- Reiter, Erich (Hrsg., 1998): Österreich und die NATO. Die sicherheitspolitische Situation Österreichs nach der NATO-Erweiterung. Graz – Wien – Köln: Styria, 1998.
- Reiter, Erich a kol. (1999): The Effects of NATO and EU Enlargement. Informationen zur Sicherheitspolitik (Landesverteidigungsakademie, Wien), No. 15 (1999).
- Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin – Analyseteil, 23. 1. 2001.
- Sicherheits- und Verteidigungsdoktrin. Wien, 12. 12. 2001, www.bka.gv.at/bka/sicherheitspolitik
- Wosolsobe, Wolfgang (2001): Austria's Participation in NATO's Partnership for Peace. In: Luif, P. (ed.): Regional Security Policy: Austrian and Polish Experiences in Central Europe. OIIP, Arbeitspapier, No. 36 (Juni 2001).

Poznámka

Tato stať je autorovým příspěvkem do projektu Perspektivy středoevropské vojenské spolupráce, vedeného Radkem Kholem, M.A., v Ústavu mezinárodních vztahů. Autor při zpracování vycházel zejména z řady interview, provedených v listopadu 2001 a v dubnu 2002. Za jejich poskytnutí děkuje nejmenovaným představitelům Spolkového ministerstva zahraničních věcí a Spolkového ministerstva obrany Rakouska, Spolkového pozemního vojska a výzkumných ústavů. Děkuje zejména za podporu, které se mu dostalo od dr. Rudolfa Hechta, ředitele Institut für Strategische Forschung, Landesverteidigungsakademie (Viedeň), od brigádyra Rolanda Vogela, vojenského ataše Rakouska v Praze, a od velvyslanectví České republiky v Rakousku, zejména od dr. Jiřího Beránka, rady velvyslanectví. Autor zároveň děkuje za cenné připomínky a náměty k dopracování textu PhDr. Miroslavu Kunštátovi a Radku Kholovi, M.A.